

รายวิชา ประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส๒๓๑๐๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
ยุคปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖) ชั่วโมงที่ ๓

ครูผู้สอน ครูจรงค์ แสนแอ่น

ครูชิวภากร จวบรัมย์

เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖)

ชั่วโมงที่ ๓

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

อธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปประเทศ

(รัชกาลที่ ๔ - ๖) ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านทักษะกระบวนการ

วิเคราะห์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปประเทศ

(รัชกาลที่ ๔ - ๖) จากแหล่งข้อมูลได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านคุณลักษณะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

๑. ใฝ่เรียนรู้
๒. มุ่งมั่นในการทำงาน
๓. รักความเป็นไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านคุณลักษณะ คุณลักษณะเฉพาะ

เห็นความสำคัญของการศึกษาพัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
ยุคปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖) ที่มีผลต่อ
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยได้

กิจกรรม

“ตลาดนัดความรู้
รัตนโกสินทร์”

หัวข้อในการศึกษาดังนี้

๑. ด้านการปกครอง

๒. ด้านเศรษฐกิจ

๓. ด้านสังคม

๔. ด้านความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ

กิจกรรมกลุ่ม

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๔ กลุ่ม

ให้นักเรียนเข้าไปศึกษา
ข้อมูลตามป้ายนำเสนอข้อมูล
พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ยุค
ปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่
๔-๖) ในแต่ละด้าน

วิธีการทำกิจกรรม ดังนี้

- ให้นักเรียนนำป้ายนำเสนอข้อมูลหัวข้อ
ของแต่ละกลุ่ม ไปติดตามจุดที่ครูกำหนด
- นักเรียนเข้าไปศึกษาป้ายนำเสนอข้อมูล
ในแต่ละข้อมูลจนครบ
- สรุปข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาออกมา
ในรูปแบบแผนผังความคิด โดยแยกตาม
พัฒนาการด้านต่าง ๆ

สรุปแผนผังความคิด

หัวข้อในการศึกษาดังนี้

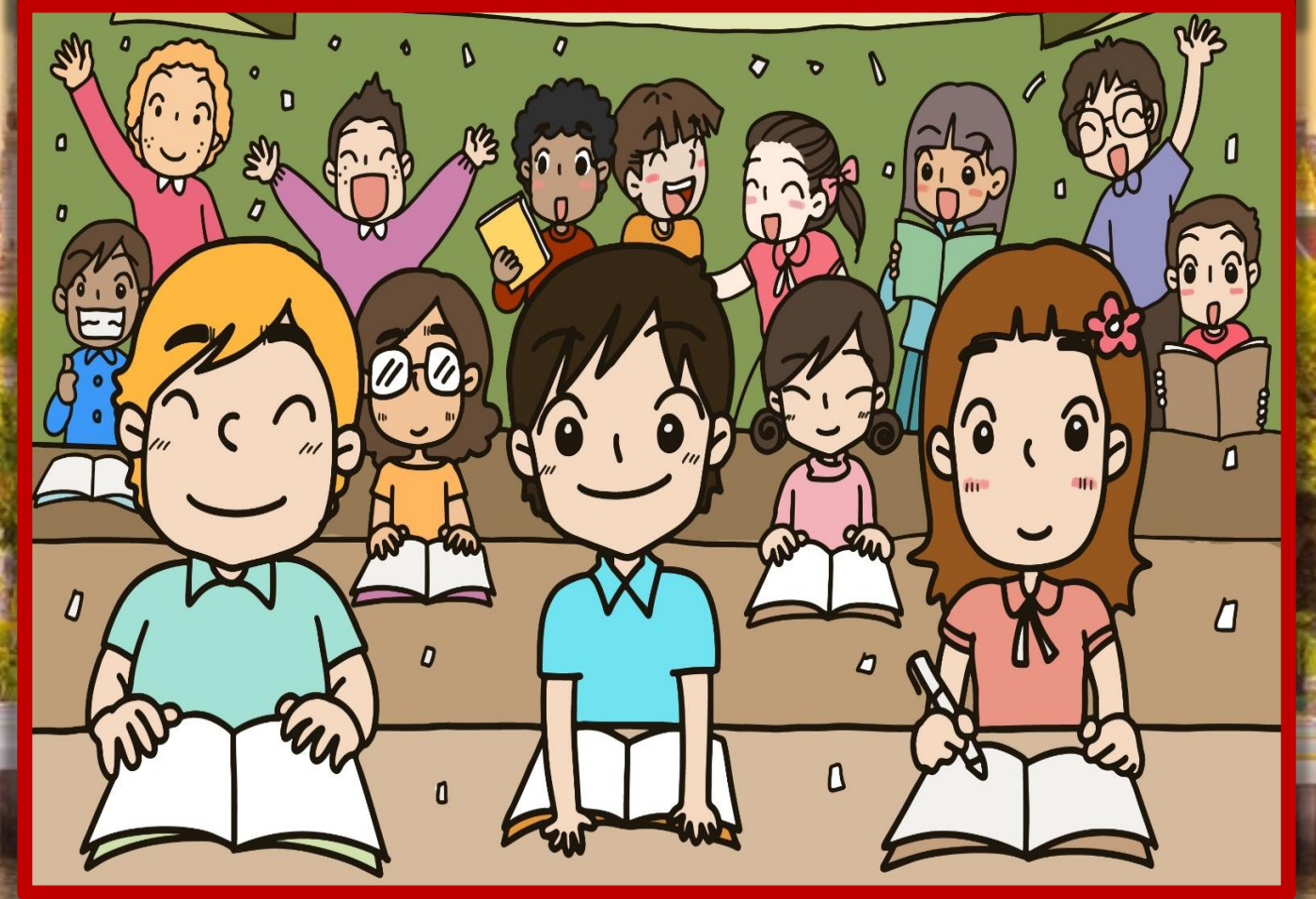
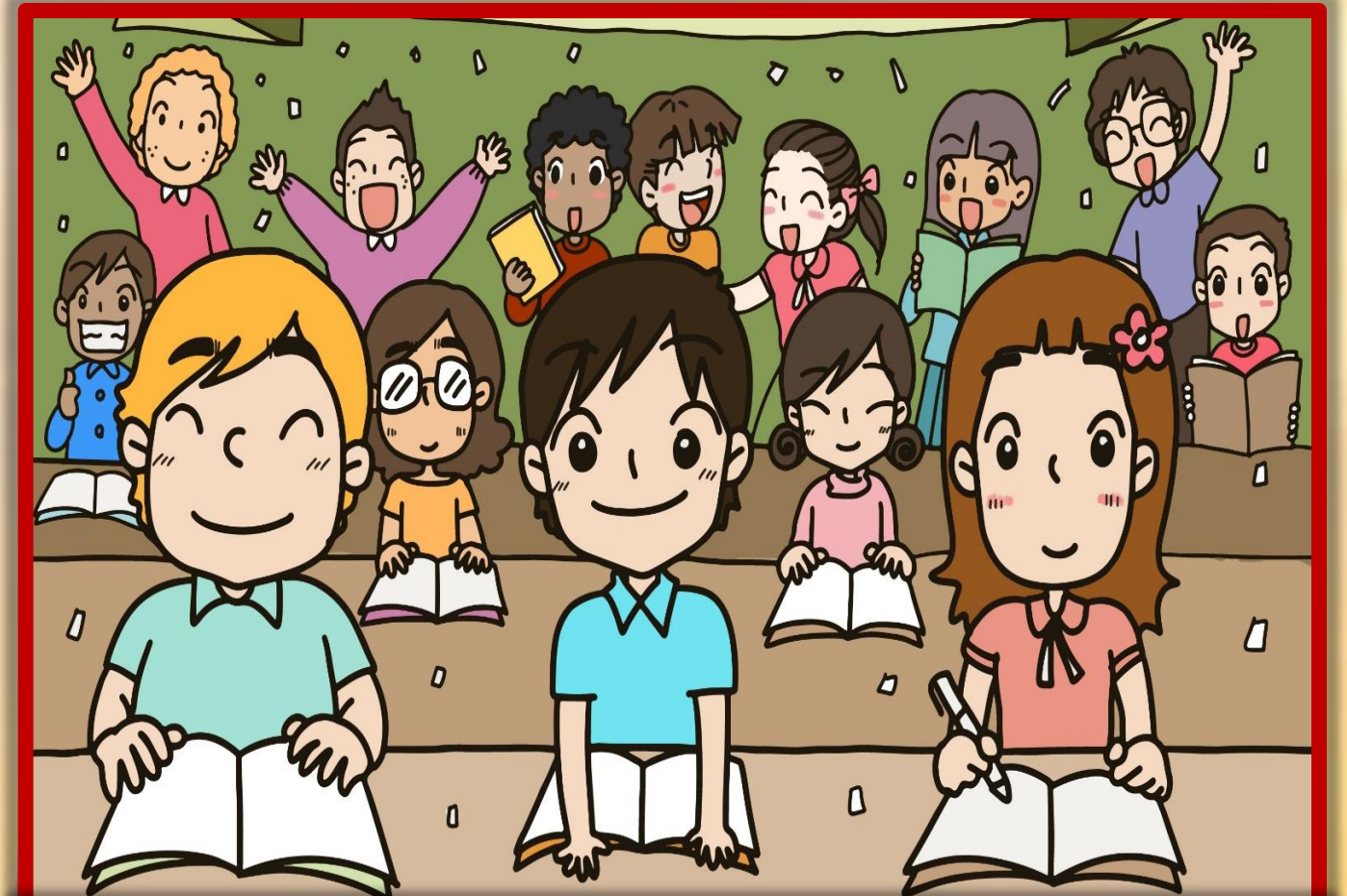
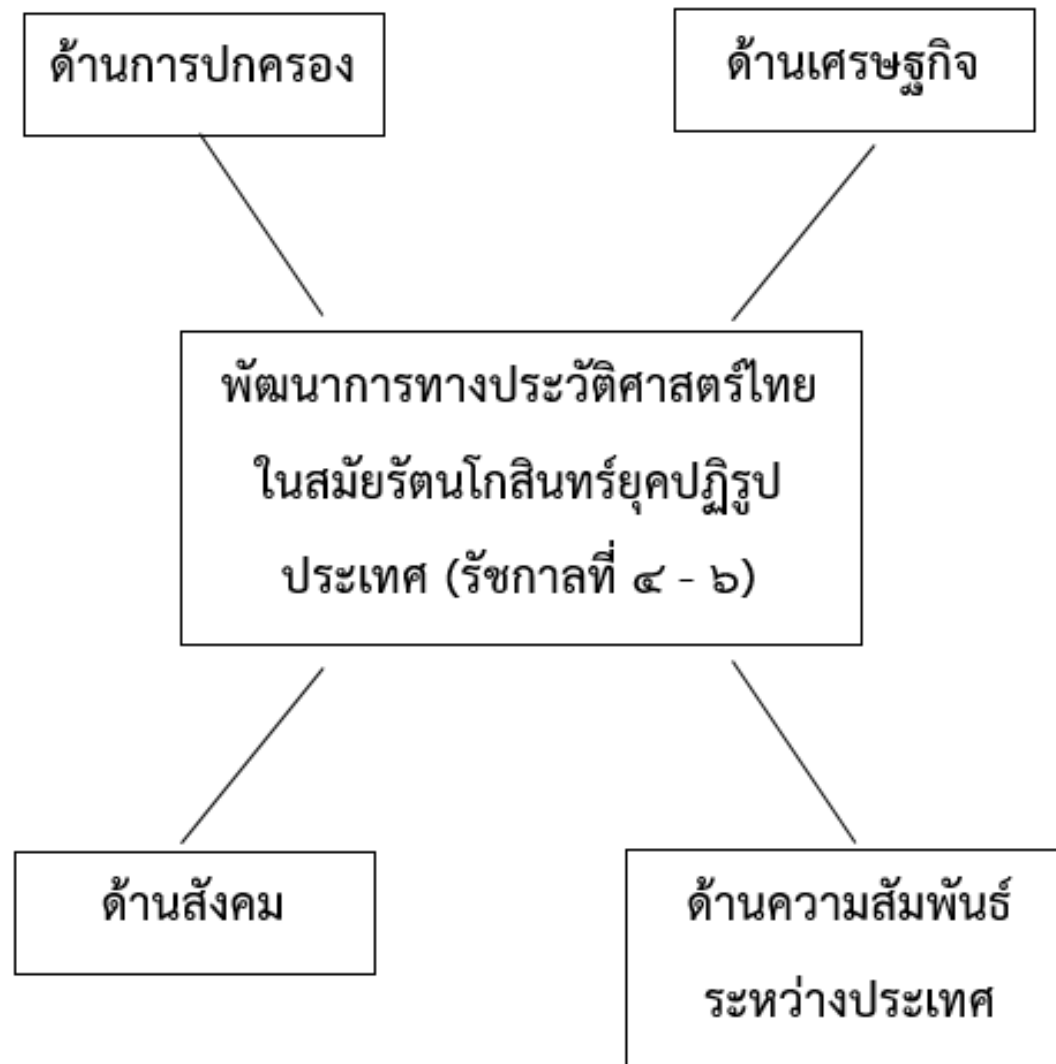
๑. ด้านการปกครอง

๒. ด้านเศรษฐกิจ

๓. ด้านสังคม

๔. ด้านความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ

เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย
ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปประเทศ
(รัชกาลที่ ๔ - ๖)

นักเรียนแต่ละกลุ่มหรือตัวแทนกลุ่ม
ออกมานำเสนอสรุปความรู้
หน้าชั้นเรียน

เรื่อง พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖)

พัฒนาการด้านการปกครองในสมัยปฏิรูปประเทศ

๑. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการร้องทุกข์
๒. การปรับปรุงกฎหมาย
๓. การปรับปรุงการศาลและการพิจารณาคดี
๔. การอนุญาตให้ราษฎรเข้าเฝ้า
๕. การจ้างชาวตะวันตก
๖. จัดตั้งตำรวจนครบาล

การพิจารณาคดีในสมัยรัชกาลที่ ๕

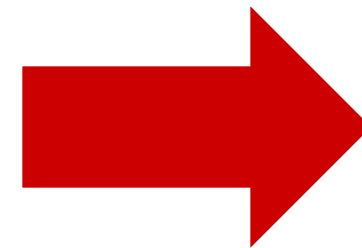
(อ้างอิง : หนังสือ ประมวลภาพประวัติศาสตร์ไทย:

วิถีชีวิต โดย สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ในสมัยรัชกาลที่ ๕

๑. โปรดเกล้าฯ จัดตั้งสภาที่ปรึกษา ๒ สภา คือ
 - สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน
 - สภาที่ปรึกษาในพระองค์
๒. ปฏิรูประบบการบริหารราชการส่วนกลาง
๓. ปฏิรูประบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
๔. ปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น
๕. ปฏิรูปกิจการทหารเป็นแบบสมัยใหม่
๖. ปฏิรูปการศาลและกฎหมาย

กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงกลาโหม

กระทรวงการท่า

กระทรวงวัง

กระทรวงเมือง

กระทรวงนา

กระทรวงพระคลัง

กระทรวงยุติธรรม

กระทรวงยุทธานุาธิการ

กระทรวงธรรมการ

กระทรวงโยธาธิการ

กระทรวงมุรธาธิการ

การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

ในสมัยรัชกาลที่ ๖

๑. ส่งเสริมความคิดชาตินิยมในหมู่คนไทย

- ทรงจัดตั้งเสือป่าและลูกเสือ
- ทรงประกาศให้ธงไตรรงค์เป็นธงประจำชาติ
- ทรงพระราชนิพนธ์บทประพันธ์ต่าง ๆ

๒. ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์ในลักษณะของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย

๓. ฝึกฝนการปกครองแบบประชาธิปไตยในหมู่ขุนนาง

- มีการจัดตั้งเมืองจำลอง “ดุสิตธานี”

เมืองจำลองดุสิตธานี ทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตย
(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

พัฒนาการทางเศรษฐกิจในสมัยปฏิรูปประเทศ

หลังจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงทำให้การค้าขายเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมาก ทางราชการให้ขุดคูคลองขึ้นหลายคลองเพื่อขยายพื้นที่นา และเส้นทางคมนาคม เช่น คลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสะดวก คลองเปรมประชากร คลองทวีวัฒนา นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงอีกหลายด้าน ดังนี้

๑. เงินตรา

เมื่อเกิดการค้าขายตัวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เงินพดด้วง ไม่เพียงพอ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ รัฐบาลจึงแก้ปัญหาด้วยการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน และผลิตเหรียญกษาปณ์เพื่อใช้แทนเงินพดด้วงแต่ยังไม่พอกับความต้องการ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เศรษฐกิจขยายตัวเร็วมาก รัฐบาลจึงเริ่มพิมพ์ธนบัตรออกมาใช้ใน พ.ศ. ๒๔๑๗

๒. ธนาคาร

กิจการธนาคารในระยะแรกเป็นของชาวต่างประเทศ

สำหรับธนาคารแห่งแรกของชาวไทยนั้น

เริ่มต้นขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ เรียกชื่อว่า “บุคคลัภย์” (Book Club)

และได้ขยายกิจการเปลี่ยนชื่อเป็น “แบงก์สยามกัมมาจล ทุนจำกัด”

ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด”

ซึ่งดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนธนาคารของรัฐบาล คือ ธนาคารออมสิน

จัดตั้งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๓. ภาษีอากร

รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าให้ปฏิรูปการเก็บภาษีโดยจัดตั้ง

“หอรัษฎากรพิพัฒน์” ทำหน้าที่รวบรวมเงินภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แบงก์สยามกัมมาจล สำนักงานตลาดน้อย

(อ้างอิง : มุลนิธิสยามกัมมาจล)

ธนาคารออมสิน

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

การปฏิรูปการคมนาคม

๑. เรือกลไฟ

สมัยรัชกาลที่ ๕ นำเรือกลไฟมารับส่งคนโดยสาร
ในแม่น้ำ และใช้ขนส่งด้านไปรษณีย์ภัณฑ์

๒. ถนน

สมัยรัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าให้สร้างถนนเจริญกรุง ถนนบำรุง
เมือง ถนนเฟื่องนคร ถนนสีลม และถนนพระราม ๔
สมัยรัชกาลที่ ๕ เส้นทางคมนาคมทางบกและขยายตัว
อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถนนที่
ตัดขึ้นใหม่ เช่น ถนนสุรวงศ์ ถนนสีพระยา ถนนเยาวราช
ถนนราชดำเนิน ในสมัยนี้เริ่มมีการใช้รถยนต์เป็นครั้งแรก

ถนนราชดำเนิน

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

ถนนเจริญกรุง

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์
โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

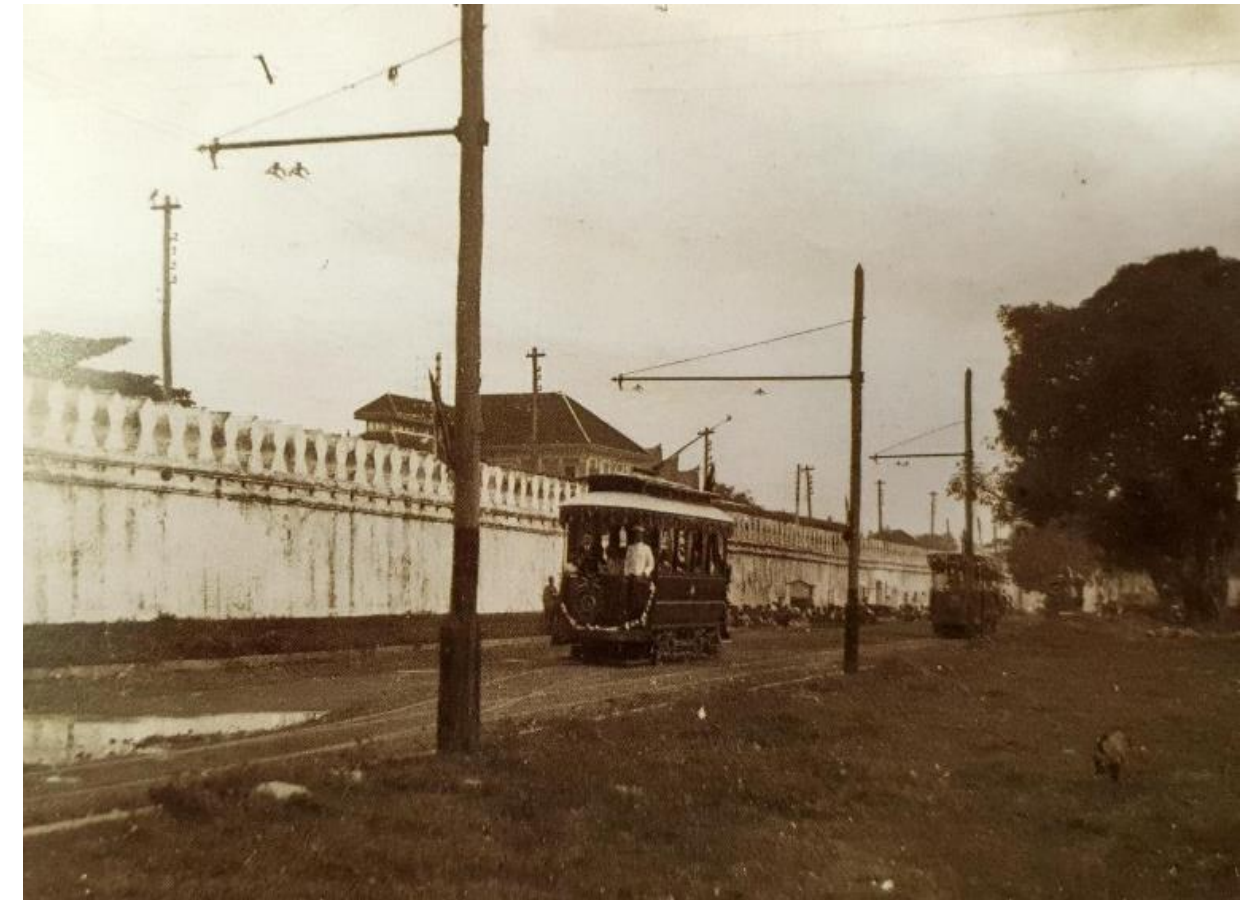
การปฏิรูปการคมนาคม

๓. รถราง

กิจการเดินรถรางได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ โดยชาวเดนมาร์กเป็นผู้รับสัมปทานในการสร้างใน พ.ศ. ๒๔๓๑ ได้เปิดบริการรถรางสายหลักเมือง-ถนนตก เป็นครั้งแรก

๔. รถไฟ

ประเทศไทยได้เริ่มมีการเดินรถไฟเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับหัวเมืองต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว **ทางรถไฟ** สายกรุงเทพมหานคร-นครราชสีมา เป็นสายแรกของรัฐบาล (เสร็จ พ.ศ. ๒๔๓๖)

การเดินรถรางในสมัยรัชกาลที่ ๖
(อ้างอิง : หนังสือ ประมวลภาพประวัติศาสตร์
ไทย: วิถีชีวิต โดย สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

พัฒนาการทางสังคมในสมัยปฏิรูปประเทศ

๑. การเลิกทาส

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะเลิกทาส ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ด้วยทรงเห็นว่า การมีทาสเป็นเครื่องถ่วงความเจริญของบ้านเมือง ทั้งบรรดาชาติตะวันตกให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ จึงมองเห็นว่าการมีทาสแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทย ดังนั้น จึงทรงดำเนินการเลิกทาสด้วยการเริ่มต้นปลดปล่อยลูกทาสในเรือนเบี้ย โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติเกษียณอายุลูกทาสลูกไทย พ.ศ. ๒๔๑๗ เพื่อกำหนดอายุลูกทาสให้เป็นอิสระหรือพ้นจากการเป็นทาสเมื่ออายุ ๒๑ ปี โดยเริ่มจากลูกทาสที่เกิดใน พ.ศ. ๒๔๑๑ อันเป็นปีที่พระองค์ทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ การดำเนินการเลิกทาสเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอน จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ จึงประกาศใช้ พระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. ๑๒๔

พัฒนาการทางสังคมในสมัยปฏิรูปประเทศ

๒. การเลิกระบบไพร่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า มีไพร่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมือง ทั้งนี้เพราะในขณะที่บ้านเมืองมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ไพร่ยังต้องถูกเกณฑ์แรงงาน โดยไม่รับเงินตอบแทนและยังขาดอิสระในการประกอบอาชีพ ดังนั้นพระองค์จึงดำเนินการเลิกไพร่ อย่างเป็นขั้นตอน เช่น ให้ไพร่หลวงเสียเงินแทนการรับราชการปีละ ๖ บาท (เงินนี้เรียกว่า เงินค่าราชการ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเปลี่ยนไปเรียกว่า เงินรัชชูปการ) ยกเลิกไพร่สมของมูลนาย โดยให้ข้าราชการรับเงินเดือนเป็นประจำ จนกระทั่งไพร่ถูกเลิกอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ เมื่อมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติลักษณะการเกณฑ์ทหาร กำหนดให้ชายฉกรรจ์ทุกคนที่มีอายุครบ ๑๘ ปีต้องเข้ารับราชการทหาร ทำให้ชายไทยมีอิสระในการใช้แรงงานและดำเนินชีวิตของตนเอง แต่ยังคงมีหน้าที่รับใช้ชาติโดยการเป็นทหารเสมอหน้ากันทุกคน

๓. การปฏิรูปการศึกษา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยได้มีความสัมพันธ์ติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศเหล่านั้นได้อย่างทัดเทียมเสมอกัน จำเป็นต้องมีการศึกษาตามแบบอย่างของประเทศเหล่านั้น **พระองค์จึงชักชวนให้สตรีในคณะมิชชันนารีชาวอเมริกันเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ และให้ความรู้ทั่วไปแก่สตรีในวังใน พ.ศ. ๒๔๐๔** โปรตเกล้าฯ จ้าง นางแอนนา เลียวโนเวนส์ ชาวอังกฤษเข้ามาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และวรรณคดีให้กับพระราชโอรส และพระราชธิดาในพระบรมมหาราชวัง และทรงสนับสนุนให้บาทหลวงและมิชชันนารีตั้งโรงเรียนทั้งในพระนครและต่างจังหวัด

โรงเรียนราชวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งขึ้น โดยมีพระราชประสงค์ให้เป็นโรงเรียนเน้นการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมความพร้อมไปศึกษาต่อในทวีปยุโรป
(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

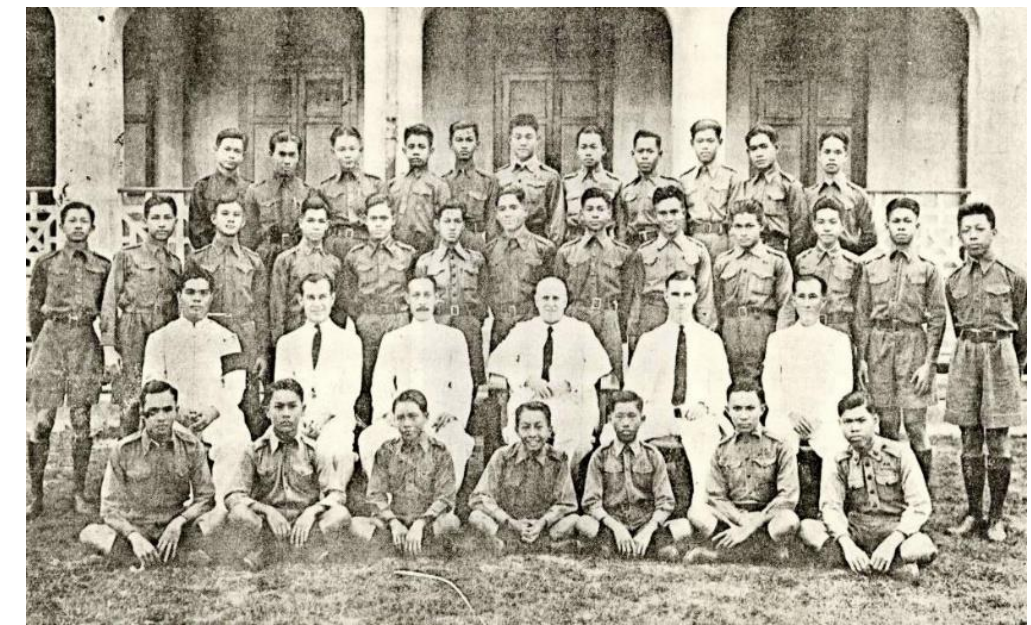
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูปการศึกษา ด้วยสาเหตุต่อไปนี้

๑. เนื่องจากในขณะนั้นประเทศถูกคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก อิทธิพลอารยธรรมตะวันตกได้เข้ามาพร้อมกับการค้าและการเผยแผ่ศาสนา

๒. พระองค์เสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ รวมถึงส่งพระเจ้าลูกยาเธอ

พระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางไปศึกษาต่างประเทศ ทำให้เห็นความเจริญในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเตรียมการให้นักเรียนไทยได้รับการศึกษาเป็นเบื้องต้นให้ดีกว่าอนส่งเรียนต่อต่างประเทศ

๓. เพื่อให้ลูกทาสได้รับการศึกษา จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพต่อไป
ดังพระราชดำริว่า การหนังสือนี้จะช่วยให้ทาสเป็นไทยอย่างแท้จริง

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
(อ้างอิง : พิพิธภัณฑ์การศึกษาไทย โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย)

๔. การขาดแคลนข้าราชการในกระทรวง กรม กอง
ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามแบบตะวันตก **ตั้งโรงเรียนสำหรับ
ราษฎรขึ้นแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ ชื่อ**

“โรงเรียนวัดมหรณพาราม” ต่อมาโรงเรียนที่ตั้งขึ้น
ตามวัดอีกหลายแห่ง โปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียน

นายทหารมหาดเล็กขึ้นเพื่อให้ฝึกวิชาทหาร ต่อมาจึงปรับเปลี่ยน
การเรียนการสอนเพื่อสร้างบุคลากรเข้ารับราชการพลเรือนใน พ.ศ. ๒๔๓๐

ได้จัดตั้ง กรมศึกษาธิการขึ้น ต่อมาจึงได้ปรับปรุงเป็นกรมธรรมการ และในปี พ.ศ. จึงโปรดเกล้าฯ
ให้ยกฐานะของกรมธรรมการขึ้นเป็น “กระทรวงธรรมการ” หรือ “กระทรวงศึกษาธิการ” ในปัจจุบัน

คณะครูและนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์

โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนหรือโรงเรียนมหาดเล็ก
หลวงเดิมให้เป็นสถาบัน อุดมศึกษา ให้ใช้
ชื่อว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เป็น
มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยปฏิรูปประเทศ

สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา ประเทศไทยถูกประเทศมหาอำนาจคุกคามโดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งกำลังแผ่ขยายอำนาจในทวีปเอเชียแม้กระทั่งจีน ซึ่งเป็นมหาอำนาจแห่งเอเชีย ก็ต้องพ่ายแพ้แก่ประเทศตะวันตก ประเทศเพื่อนบ้านของไทย ถูกอังกฤษและฝรั่งเศส พยายามเข้าครอบครองในฐานะอาณานิคม

๑. ความสัมพันธ์กับประเทศอังกฤษ

๒. ความสัมพันธ์กับประเทศฝรั่งเศส

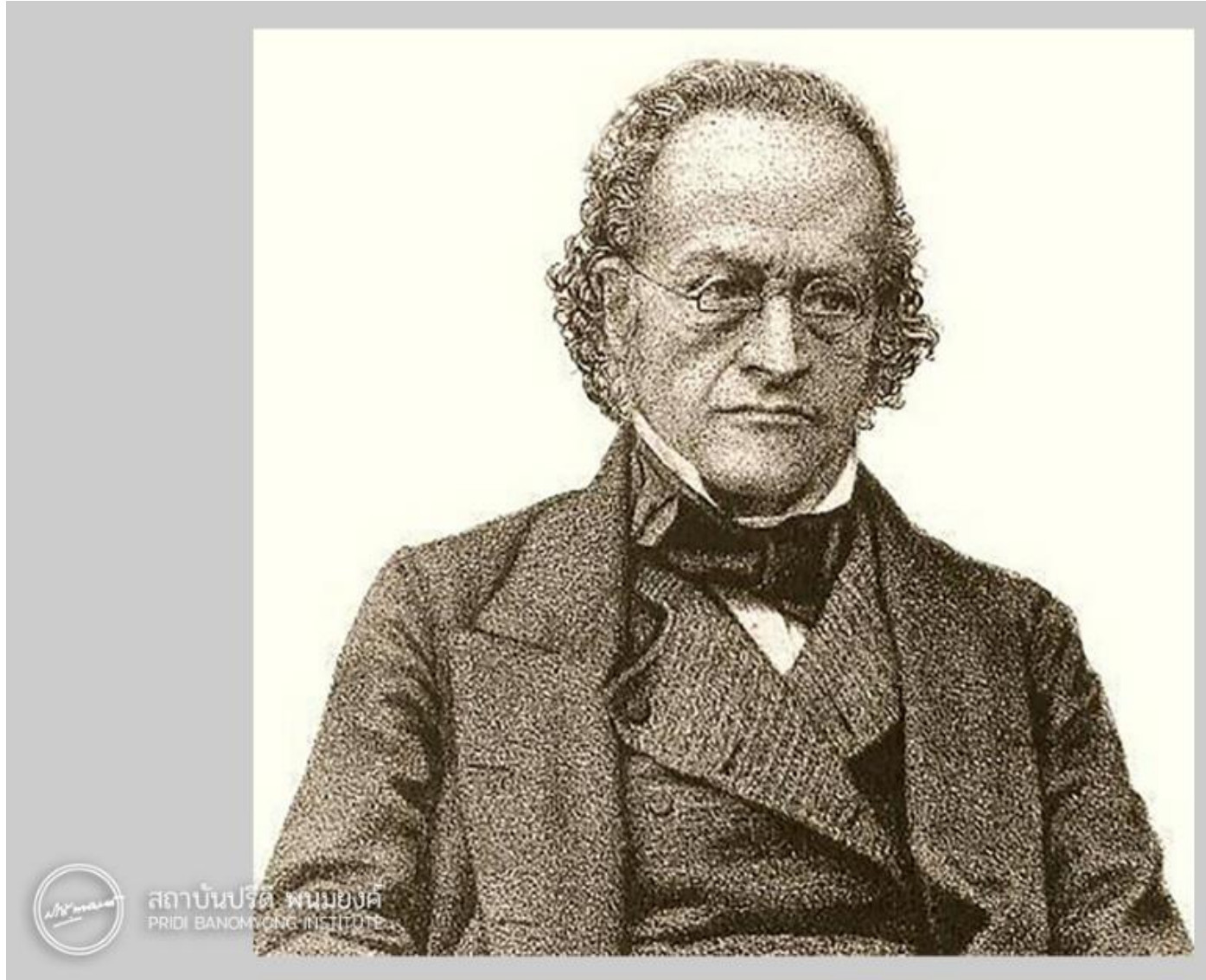

คณะราชทูตสยามเข้าเฝ้าจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓

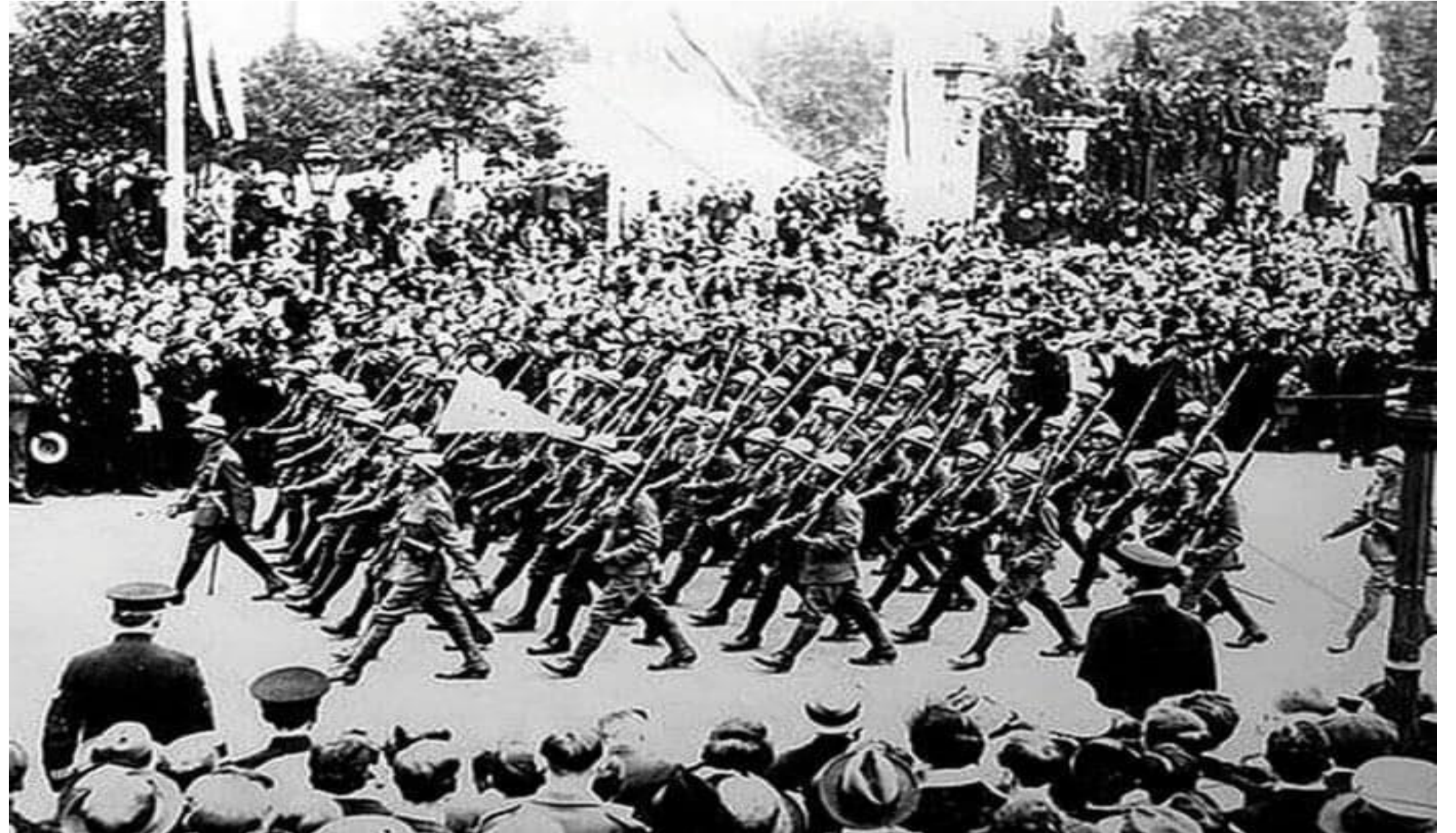
ณ พระราชวังฟงแตนโบล วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔

(อ้างอิง : หนังสือ ใต้ร่มพระบารมี ๒๓๗ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ โดย กระทรวงวัฒนธรรม)

๓. การดำเนินนโยบายผูกมิตรกับนานาชาติ

เซอร์จอห์น เบาว์ริง
(อ้างอิง : สถาบันปรีดี พนมยงค์)

ทหารไทยสวนสนามในสงครามโลกครั้งที่ ๑
(อ้างอิง : สถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศฝรั่งเศส)

ด้านการปกครอง

ด้านเศรษฐกิจ

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทย
ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูป
ประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖)

ด้านสังคม

ด้านความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทย

ในสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปประเทศ

(รัชกาลที่ ๔ - ๖)

สิ่งที่ต้องเตรียม

- คลิปวิดีโอ เรื่อง เดอะไดอารี่ บันทึกประวัติศาสตร์ชาติไทยฯ
ตอนที่ ๓๓ ปฏิรูปประเทศสู่สากล
- พระบรมฉายาลักษณ์ รัชกาลที่ ๔ - ๖
- ใบความรู้ เรื่อง บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
ยุคปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖)
- ใบงาน เรื่อง บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
ยุคปฏิรูปประเทศ (รัชกาลที่ ๔ - ๖)

สามารถดาวน์โหลดใบความรู้และใบงานได้ที่ www.dltv.ac.th

